

AUGS

Eiropas saulpurene
Trollius europaeus

Dzelteno un apaļo ziedu dēļ augu tēlaini sauc par sviesta bumbu, sviesta pikū, bumbulpuķi, cāļa galvu, dzegužbumbu, sviesta bungu u.c. Savukārt auga zinātniskais nosaukums cēlies no latīņu vārda "trulleus", kas tulkojumā nozīmē "apaļš trauks" vai "bļoda". Senos laikos cilvēki saulpurenei piešķīra maģiskas īpašības un izmantoja jauno garu aizbiedēšanai no mājas. Mūsdienās, pasliktinoties dabisko zālāju stāvoklim, tā sastopama arvien retāk un iekļauta vairāku valstu Sarkanajās grāmatās.

Foto Andris Soms

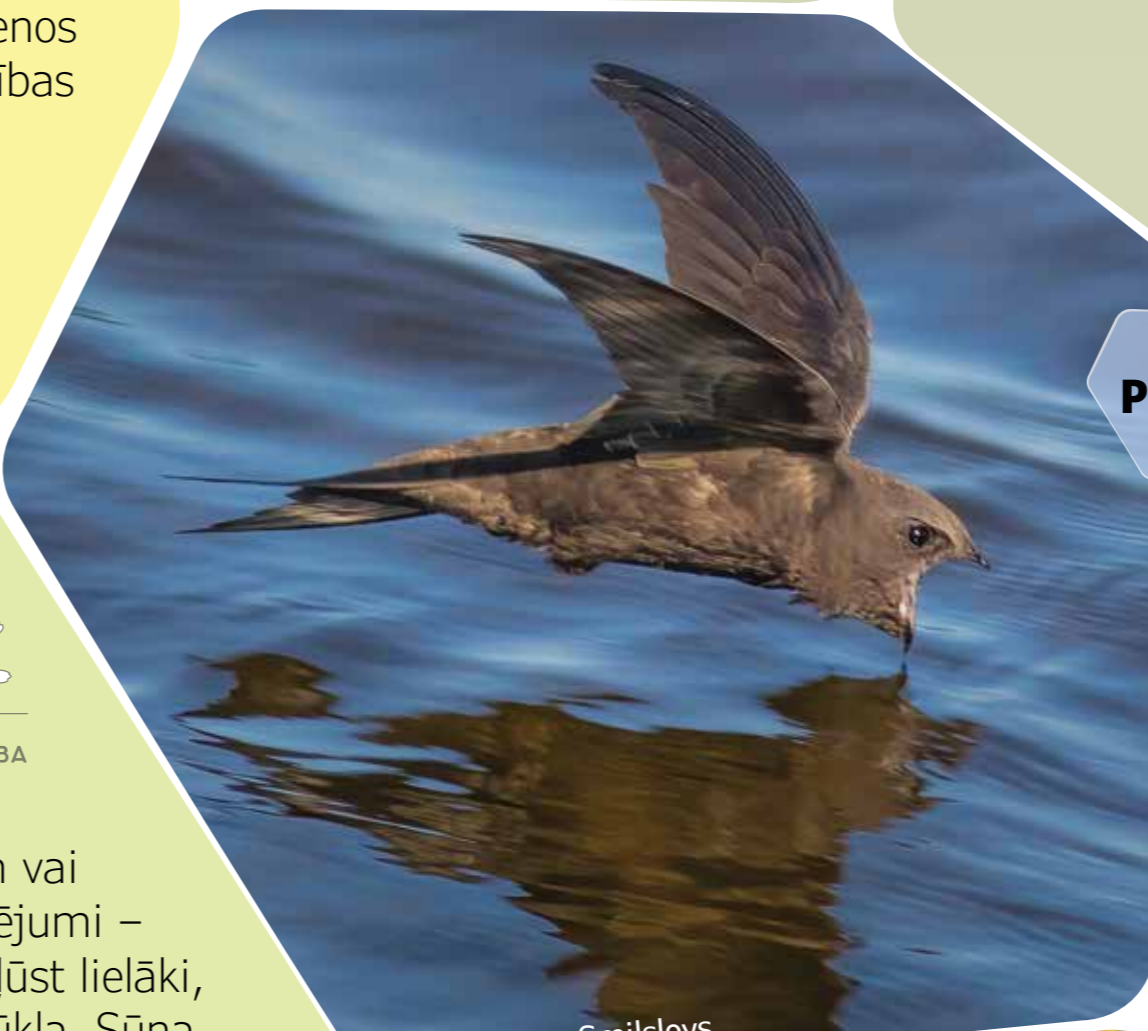
SŪNA

Tiklotā ričija
Riccia cavernosa

Šī sūna izskatās kā zaļgani veidojumi, kas pieguļ augsnes virskārtai. Tā veido līdz 3 cm lielas rozetes, kas sastāv no daudzām iegarenām vai noapaļotām daivām. Īpaša pazīme ir perforējumi – lapaņu caurumojumi. Caurumi centra daļā kļūst lielāki, tādēļ vecākās daļas auga centrā izskatās pēc sūkļa. Sūna atrodama visu gadu mitrās, pārmaiņus applūstošās vietās, mitrās iedobēs lauksaimniecības zemēs, upju, ezeru krastos, grants bedrēs, dublainu ceļu risēs un pat smilšainās kāpās uz atsegta augsnes. Suga, kas var augt kopā ar citām sūnām, Latvijā ir īpaši aizsargājama.

Foto Des Callaghan
wikimedia.org

PUTNS

Svīre
Apus apus

Svīri viegli atpazīt pēc lidojumā izdotajiem skaļajiem saucieniem "svīr, svīr". Svīrei ir garāki, sirpjveida spārni, salīdzinot ar bezdelīgu un čurksti. Tā ir arī lielāka un ar tumšu ķermeņa apakšpusi. Lielāko daļu laika svīre pavada lidojumā, kur tā barojas, savāc materiālu ligzdei, pārojas un pat guļ. Visbiežāk svīres ligzdo ēku spraugās, tāpat arī putnu būros un koku dobumos. Ligzdot sāk 4 gadu vecumā un pāri veido uz mūžu. Dējumā ir 1-3 baltas olas, un perē 1 reizi gadā.

Foto Edgars Smilšlovs

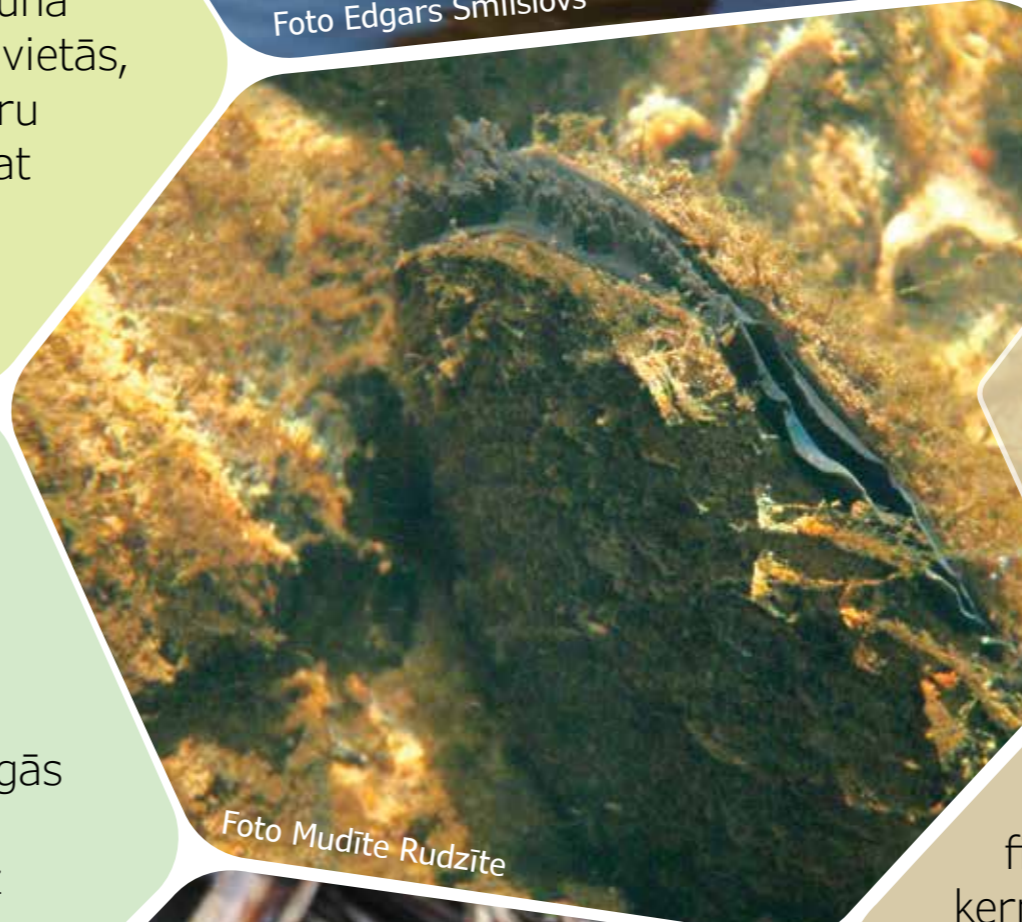
KOKS

Parastā egle
Picea abies

Eglei parasti ir salīdzinoši sekla sakņu sistēma, un tā mīl mitras augsnes. Tādēļ egle ir neaizsargāta ilgstoša sausuma periodos un spēcīgās vētrās. Parastās egles liktenis klimata pārmaiņu kontekstā iegūst plašāku nozīmi, jo tai ir ietekme uz mežsaimniecību, rada izmaiņas ar to saistītajā augu un dzīvnieku pasaulē un Latvijā ainavā kopumā. Izskata ziņā suga ir pārsteidzoši daudzveidīga. Ļoti bagātīgs ir arī dekoratīvo zemo formu klāsts.

Foto Andris Soms

GLIEMENE

Ziemeļu upespērle
Margaritifera margaritifera

Tipiska barības vielām nabadzīgu ūdeņu iemītniece, pēc barošanās veida – filtrētāja. Izmirstoša suga Latvijā un Eiropā. Pērleņu ķermeni apņem niervveida formas divvāku čaula melnā krāsā. Čaula bieži klāta ar dažādiem apaugumiem un nosēdumiem. Virsotne, kas ir čaulas vecākā daļa, parasti padilusi, baltā krāsā. Pērleņu kāpuri sākumā attīstās uz foreļu žaunām, turpmākos ~5 gadus pavada dzīvi ierakušies smiltīs, pieaugot 1-2 cm. Dzimumgatavību sasniedz ~15-20 gadu vecumā, vidējais mūža ilgums ir 100-120 gadu.

Foto Mudite Rudzīte

KUKAINIS

Skujkoku dīžkokngrauzis
Tragosoma depsarium

Tā ir liela, līdz pat 3 cm gara, Latvijā reti sastopama vabole. To nevilina dzīvi, tikko vēja izgāzti vai nolauzti koki. Šī vabole ir viena no dabas daudzveidībai nozīmīgu mežu indikatoraugiem, jo sastopama saulainos, vecos priežu mežos. Mitinās kritālās, kas ir vairākus gadus veci, labi izgaismoti, mežā uz zemes gulējuši lielāku dimensiju koku stubri.

Foto Uģis Piterāns

SĒNE

Peka brūnzobe
Hydnellum peckii,
rūsganā brūnzobe
Hydnellum ferrugineum

Abas pēc izskata ļoti līdzīgās brūnzobju sugas nav ēdamas, bet nav arī indīgas. Sēnes forma ir koniska, ar sašaurinājumu apakšdaļā. Augļķermeņi ir 3-10 cm lieli, gaļīgi, sīksti. Samtainā virspuse ir nelīdzena, sākumā balta, bet vēlāk paliek sārta un pat stipri sarkanbrūna. Uz jaunas sēnes virsmas pēc ūdens izdalīšanās redzami sarkani pilieni. Tādēļ to mēdz saukt par velna zobu vai "zemenes ar putukrējumu" sēni. Augļķermeņa apakšpusē ir vertikālas adatiņas.

Foto Diāna Melere

BEZMUGURKAULNIEKS

Mitrenes

Vienīgie Latvijā mitošie vēžveidīgie organismi, kas dzīvo uz sauszemes, elpo ar žaunām. Tās ir gluži labvēlīgi augsnes virskārtas apdzīvotāji. Sastopamas ēnainā un mitrā vidē visos sauszemes biotopos, arī cilvēka radītās telpās un vietās. Tām nepieciešams mitrums, lai spētu elpot un uzņemt dzīvībai svarīgo skābekli ar žaunām līdzīgiem veidojumiem. Barojas ar atmirušu augu atliekām, tāpēc bieži sastopamas piemājas komposta kaudzēs.

Foto Valda Ērmāne

DZĪVNIEKS

Zebiekste
Mustela nivalis

Mazākais plēsēju kārtas pārstāvis, līdz 20 cm garumā un sver ap 100 g. Tai ir garens, lokans ķermenis un īsas kājas ar neievēkamiem nagiem. Aste īsa, līdz trešdaļai no ķermeņa garuma. Dzīvo mežos, upju piekrastēs, lauksaimniecības zemēs un apdzīvotās vietās. Vasarā zebiekste ir divkrāsaina: brūngana ar baltu vēderu, ziemā – balta. Tā medī sīkos graužējus un kukaiņēdājus, medījumam var sekot to pazemes alās. Medījot pārvietojas slēpti augājā, ziemā – zem sniega. Spēj noķert par sevi 3-4 reizes lielākus dzīvniekus.

Foto Edgars Smilšlovs

GEOLOĢISKAIS OBJEKTS

Krustaliča un Kraukļa klintis pie Daugavas

Klintis stiepjas vairāk nekā 1 km garos posmos abos upes krastos. No kādreiz 40 m dziļā Daugavas kanjona mūsdienās virs Plaviņu HES ūdenskrātuves redzamas tikai 2-4 m augstas vertikālas sienas. Klintis veido senās devona jūras nogulumu iezī dolomīti, kas ietver fosilās atliekas un interesantus minerālu veidojumus. Šis klintis ir Eiropas Savienības īpaši aizsargājamas dzīvotnes – karbonātskābes pamatiežu atsegumi, kur joprojām sastopamas retās mūru un plūksnu sīkpapardes un citi klinšu augi.

Foto Juris Smalinskis

DZĪVOTNE

Pilsēta

Daba pilsētā uzlabo cilvēku labsajūtu, fizisko un mentālo stāvokli, kā arī nodrošina kvalitatīvu dzīves vidi – attīra gaisu, ūdeni, augsni, regulē lietus ūdeni, dod ēnu karstā dienā. Līdzās cilvēkiem pilsētās mājā arī pārsteidzoši daudz un dažādi augi un dzīvnieki. Līdz ar industrializāciju, pilsētas ieņem aizvien nozīmīgāku lomu dabas daudzveidības saglabāšanā. Jau šobrīd pilsētās sastopamas dažādas dabas vērtības. Pēdējos gados visā pasaulē, tostarp Latvijā, arvien vairāk tiek domāts par dabas klātbūtni pilsētās.

Foto Agnese Priēde